

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

**НАЦИОНАЛНИ
МЕХАНИЗАМ
ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ
ТОРТУРЕ**

**МОНИТОРИНГ УСТАНОВА
У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ**

71-48/12

Београд

Јлј

дел. бр. 33847 датум: 05. 03. 2013.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

БЕОГРАДСКИ СЕНТАР
ЗА ЛЈУДСКА ПРАВА

**МОНИТОРИНГ
ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА**

Извештај о посети ОЗ ЗАЈЕЧАР

Београд, мај 2012. године

САДРЖАЈ

1. УВОД

1.1. МАНДАТ

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.3. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

- 1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ / службени подаци
- 1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2011. године
- 1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци на дан посете
- 1.3.4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА

1.4. ТОК ПОСЕТЕ

- 1.4.1. ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА
- 1.4.2. ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ
- 1.4.3. ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА
- 1.4.4. ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ
- 1.4.5. ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

2. ОПСЕРВАЦИЈА

2.1. СМЕШТАЈ

- 2.1.1. СМЕШТАЈ ПРИТВОРЕНИКА
- 2.1.2. СМЕШТАЈ ОСУЂЕНИХ
 - 2.1.2.1. Редовни смештај осуђених
 - 2.1.2.2. Смештај у пријемном одељењу

2.2. ИСХРАНА

- 2.2.1. КУХИЊА
- 2.2.2. ТРПЕЗАРИЈА
- 2.2.3. КАНТИНА

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

- 2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА
 - 2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа
 - 2.3.1.2. Посете браниоца
 - 2.3.1.3. Посете конзулата и организација за заштиту људских права
 - 2.3.1.4. Пружање правне помоћи
 - 2.3.1.5. Притужбе и жалбе
- 2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ
 - 2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)
 - 2.3.2.2. Мере принуде
 - 2.3.2.3. Посебне мере
 - 2.3.2.3.1. Смештај у посебно осигурану просторију
 - 2.3.2.3.2. Усамљење

- 2.3.3. Дисциплинске мере
- 2.3.3.1. Дисциплинска мера упућивања у самицу

2.4. ТРЕТМАН И ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

- 2.4.1 **ТРЕТМАН ОСУЂЕНИХ**
 - 2.4.1.1. Организација службе
 - 2.4.1.2. Разврставање, програм поступања и накнадно разврставање
 - 2.4.1.3. Додела и укидање посебних права
 - 2.4.1.4. Индивидуални и групни рад
 - 2.4.1.5. Социјална подршка
 - 2.4.1.6. Припрема за отпуст
 - 2.4.1.7. Социјална подршка
 - 2.4.1.8. Припрема за отпуст
- 2.4.2. **ОБРАЗОВАЊЕ**
- 2.4.3. **РАД**
 - 2.4.3.1. Организација службе
 - 2.4.3.2. Обука
 - 2.4.3.3. Упошљавање
 - 2.4.3.4. Заштита и повреде на раду
 - 2.4.3.5. Дневни, недељни и годишњи одмор
- 2.4.4. **СЛОБОДНО ВРЕМЕ**
 - 2.4.4.1. Време изван затворених просторија
 - 2.4.4.2. Физичке активности
 - 2.4.4.3. Културне и уметничке активности
- 2.4.5. **ОБАВЕШТАВАЊЕ**
 - 2.4.5.1. Штампa
 - 2.4.5.2. Радио и телевизија
 - 2.4.5.3. Библиотека
- 2.4.6. **ПОСЕТЕ**
 - 2.4.6.1. Посете породице
 - 2.4.6.2. Посете у посебној просторији
- 2.4.7. **ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА**
 - 2.4.7.1. Дописивање
 - 2.4.7.2. Пакети
 - 2.4.7.3. Новчане поштиљке
 - 2.4.7.4. Телефонирање
- 2.4.8. **ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПРИПАДНИЦИМА ПОСЕБНО РАЊИВИМ ГРУПАМА**
 - 2.4.8.1. Малолетници
 - 2.4.8.2. Особе са инвалидитетом
 - 2.4.8.3. Жене
 - 2.4.8.4. ЛГБТ особе
 - 2.4.8.5. Припадници националних мањина
 - 2.4.8.6. Старе особе
 - 2.4.8.7. Странци
- 2.4.9. **ВЕРСКА ПРАВА**

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

- 2.5.1. **ОРГАНИЗАЦИЈА**
 - 2.5.1.1. Здравствена служба
 - 2.5.1.2. Здравствене виденције

- 2.5.1.3. Праћење здравственог стања
- 2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите
- 2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије
- 2.5.2. **ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ**
- 2.5.2.1. Прегледи по пријему
- 2.5.2.2. Редовни (периодични) прегледи
- 2.5.2.3. Прегледи по захтеву
- 2.5.2.4. Прегледи у посебним случајевима
- 2.5.3. **ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ**
- 2.5.3.1. Лечење и интервенције ван завода
- 2.5.3.2. Стоматолошка заштита
- 2.5.3.3. Лечење душевно оболелих лица
- 2.5.4. **ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ**
- 2.5.4.1. Заразне болести
- 2.5.4.2. Болести зависности
- 2.5.4.3. Штрајк глађу
- 2.5.4.4. Смртни случајеви
- 2.5.6. **ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР**
- 2.5.6.1. Надзор над радом завода

1. УВОД

1.1. МАНДАТ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, ("Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011) прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, са службеним лицима која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређење услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су 12. децембра 2011. године потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ, којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама на територији АП Војводине у којима су смештена лица лишена слободе.

На основу спроведеног поступка по Јавном позиву објављеном 29. децембра 2011. године у „Службеном гласнику Републике Србије“ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUKOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права - Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права - Ниш.

План посета НПМ за 2012. годину је сачињен у складу са договором Заштитника грађана, Покрајинског Омбудсмана и изабраних удружења која су задужена да системски прате положај лица лишена слободе у посебним областима.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи, те у наредном периоду ступа у стални дијалог са установом и органом у чијем је саставу, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор Зајечар
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	28. мај 2012. године
РАЗЛОГ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права.
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета (по Плану посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2012. годину)
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена писаним путем
ЧЛАНОВИ ТИМА	Мирјана Дрљачић-Сударевић Стручна служба Заштитника грађана Маја Јовић Стручна служба Заштитника грађана Јелена Јелић Стручна служба Заштитника грађана Бојан Гавриловић представник Београдског центра за људска права

1.3. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ / службени подаци

НАЗИВ ЗАВОДА	Окружни затвор Зајечар
АДРЕСА	Изворски пут бб, 19000 Зајечар
ТЕЛ, ФАКС E-mail	Телефон: 019 421 216, факс: 019 422 909 E-mail: tretman.ozza@uiks.gov.rs
УПРАВНИК ЗАВОДА	Радивоје Живковић
ВРСТА ЗАВОДА	Окружни затвор за извршење казне затвора
ТИП ЗАВОДА	Полуотворени
ОДЕЉЕЊА У ЗАВОДУ	Отворено одељење Полуотворено одељење Затворено одељење
СЛУЖБЕ У ЗАВОДУ	Служба за обезбеђење Служба за третман Служба за обуку и упошљавање Служба за опште послове Служба за здравствену заштиту
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ У ЗАВОДУ - у радном односу и по уговору о делу	Укупно 66 запослених, од тога: - 5 на пословима третмана - 35 на пословима обезбеђења - 8 на пословима обуке и упошљавања - 4 на пословима здравствене заштите, од тога: /2 медицинска техничара /1 лекар опште праксе или интерне медицине /1 лекар психијатар - 13 на општим пословима, од тога: /1 дипломирани правник /2 професионална куvara

<p>ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ ЗАВОДА</p>	<p>за укупно 208 лица, од тога - за 43 притвореника - за 169 осуђених - за 16 прекршајно кажњених</p>
---	---

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2011. године

<p>ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ</p>	<p>У 2011. години у Заводу је било:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 128 ванредних догађаја (инцидената) <i>/ у којима је учествовало 59 лица, и то:</i> - 6 удаљења / у којима је учествовало 6 лица - 0 напада на службено лице - 2 насиља међу затвореницима / у којима је учествовало 3 лица - 3 самоповређивања / у којима је учествовало 3 лица - 13 објављених штрајкова глађу / у којима је учествовало 13 лица - 1 проузроковања материјалне штете / у којима је учествовало 1 лице - 4 проналазака недозвољених предмета / у којима је учествовало 4 лица - 29 злоупотребе посебних права / у којима је учествовало 29 лица - 70 извештаја о нестанку струје, воде, претресима
--	--

<p>МЕРЕ ПРИНУДЕ У ЗАВОДУ</p>	<p>У 2011. години према једном лицу су примењене мере принуде, и то издвајање</p>
---	---

СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ

У 2011. години у Заводу није било смртних случајева

**ПОСЕБНЕ
ПРОСТОРИЈЕ
У ЗАВОДУ**

за притвор (*притворска јединица/одељење*)
за пријем (*пријемно одељење*)
за извршење казне затвора за прекршај
за амбуланту
за смештај осуђених у посебно осигурану просторију
за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице
за посете браниоца
за посете породице
за посете брачног друга или другог блиског лица
за културне активности
теретана
спортски терен

**ЕВИДЕНЦИЈЕ
(КЊИГЕ)
КОЈЕ СЕ ВОДЕ
У ЗАВОДУ**

Евиденција (књига) ванредних догађаја (инцидената)
/ води је Служба обезбеђења
Евиденција (књига) примене мера принуде
/ води је Служба обезбеђења
Евиденција (књига) примене посебних мера
/ води је Служба обезбеђења
Евиденција (књига) дисциплинских поступака
/ води је Служба општих послова
Евиденција (књига) дисциплин. мере упућивања у самицу
/ води је Служба општих послова
Евиденција (књига) притужби и жалби
/ води је Служба општих послова
Евиденција (књига) повреда
/ води је Служба за здравствену заштиту
Евиденција (књига) пружања правне помоћи
/ води је Служба општих послова

<p>ПОСЕБНЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ</p>	<p>У 2011. години према 6 лица су одређене посебне мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 1 лица: одузимање и привремено задржавање ствари - према 1 лицу: смештај у посебно осигурану просторију - према 3 лица: смештај под појачан надзор (у посебно осигураној просторији) - према 0 лица: усамљење - према 1 лица: тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце
---	--

<p>ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ</p>	<p>У 2011. години према 56 лица су изречене дисциплинске мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 0 лица: кумулативно упућивање у самицу и одузимање додељених посебних права - према 20 лица: упућивање у самицу - према 21 лица: одузимање додељених посебних права - према 0 лица: ограничење или забрана располагања новцем - према 4 лица: ограничење или забрана примања пакета - према 11 лица: укор
--	---

<p>ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ТУЖБЕ</p>	<p>У 2011. години лица смештена у Заводу су поднела укупно 12 притужби, жалби и тужби, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 7 притужби управнику Завода - 3 притужбе директору Управе - 2 жалба на првостепена решења - 0 тужби суду против коначних решења
---	---

<p>ПРАВНА ПОМОЋ</p>	<p>У 2011. години у Заводу је 18 пута пружена правна помоћ</p>
----------------------------	--

<p>ПРЕМЕШТАЈИ</p>	<p>У 2011. години 24 осуђених је премештено у други Завод</p>
--------------------------	---

<p>ПРЕКИДИ</p>	<p>У 2011. години 8 осуђених је прекинуло извршење казне затвора</p>
-----------------------	--

<p>ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА</p>	<p>У 2011. години 2 осуђених је превремено отпуштено из Завода</p>
--	--

1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци на дан посете

<p>БРОЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ СМЕШТЕНИХ У ЗАВОДУ</p>	<p>Укупно 146 лица, од тога - 21 у <u>притвору</u></p> <p>- 125 на извршењу <u>казне затвора</u>, и то: - 120 <u>осуђених</u> / 11 у пријемном одељењу / 2 у отвореном одељењу / 51 у полуотвореном одељењу / 56 у затвореном одељењу - 1 <u>прекршајно кажњених</u></p> <p>- 4 <u>ван Завода</u> (привремено у другом заводу, здравственој установи, на одсуству и сл.)</p>
<p>БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА</p>	<p>- 0 <u>лица са инвалидитетом</u> којима је за кретање потребна: - употреба инвалидских колиџа или ортопедских помагала - слепи, односно слабовида лица која не могу самостално да се крећу / 0 у притвору / 0 осуђених / 0 прекршајно кажњених</p> <p>- 0 <u>странаца</u> / 0 у притвору / 0 осуђених / 0 прекршајно кажњених</p> <p>- 3 <u>жене у притвору</u></p> <p>- 0 <u>малолетника у притвору</u></p>
<p>БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА</p>	<p>Осуђени под ПОСЕБНИМ МЕРАМА: - 0 смештени у <u>посебно осигурану просторију</u> - 0 смештени под <u>појачан надзор</u> - 0 смештени у <u>усамљењу</u></p> <p>Осуђени под ДИСЦИПЛИНСКИМ МЕРАМА: - 1 смештен у <u>самици</u> - 0 ограничење или забрана <u>располагања новцем</u> - 1 ограничење или забрана <u>примања пакета</u></p>

1.3.4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА

<p>ЛОКАЦИЈА ЗАВОДА</p>	<p>Окружни затвор се налази на локацији удаљеној 4 километара, североисточно, од града Зајечара.</p> <p>До установе се долази локалним асфалтираним путем, дужине 1 километар од асфалтираног пута вишег ранга Зајечар-Велики Извор.</p> <p>Установа има две фарме, као и издвојене делове, и до истих се долази асфалтираним саобраћајницама.</p>
<p>АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА</p>	<p>Укупна површина објекта за смештај осуђених, притворених и прекршајно-кажњених лица је 835,5 м² стамбене површине где спавају та лица и 1.883,28 м² стамбене површине заједничких просторија.</p> <p>Капацитет затвора је пројектован за 208 лица, према квадратури, где је за једно лице потребно 4 м² смештајног простора. Међутим, у установи постоји 90 кревета у затвореном одељењу, 43 кревета у притвору, 142 кревета у павиљону и 17 кревета на фармама затвора. Тако да је укупан број кревета 292.</p> <p>Објекти који чине установу су заједничко затворено, притворско и пријемно одељење, павиљон у полуотвореном одељењу са спаваоницама, кухињом и трпезаријом, Управна зграда са котларницом, браварска и механичарска радионица, магацински простор и издвојени објекти-фарме.</p>
<p>СТАЊЕ ОБЈЕКТА</p>	<p>Затвор је на садашњу локацију пресељен 1980. године, са локације у центру града, односно, са непосредне близине тадашњег Општинског суда.</p> <p>Објекат за смештај осуђених лица, затвореног типа, изграђени су 1979. године, а остали објекти, у кругу установе, су изграђени 1980. године.</p> <p>Објекат на издвојеним локацијама (фармама) су изграђени око 1970. године, сем објекта за смештај крива који је изграђен 1994/95. године.</p> <p>Део објекта, где бораве осуђена лица на новој фарми, је реконструисан 2006. године.</p> <p>Сви објекти су, уз стално одржавање, углавном у добром стању.</p>

1.4. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре посете установама обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој се посета садржи пет фаза.

1.4.1. ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, разговором са Радивојем Живковићем, управником Завода.

У уводном излагању, вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на мандат Националног механизма за превенцију тортуре, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Управник Завода је представио је Завод у општим цртама, и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду, наглашавајући изузетну пренасељеност, недостатак особља, као и материјалних средстава за обављање неопходних радова у циљу уређивања смештајних капацитета.

1.4.2. ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је посету, у оквиру II фазе по утврђеној методологији, наставио заједничким обиласком Завода.

Мониторинг тим Националног механизма за превенцију тортуре је у пуном саставу обишао смештајне капацитете, најпре просторије за смештај притвореника, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторије за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, кухињу и трпезарију, кантину, просторију за посете и просторије за пружање здравствене заштите.

1.4.3. ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти; мере принуде, посебне и дисциплинске мере; права лица лишених слободe и њихов третман; здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима Националног механизма за превенцију тортуре информисали о стању у области, проблемима у раду са којима се суочавају, објективним недостацима и субјективним слабостима.

Током разговора извршен је увид и копирање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободe.

Осим разговора и увида и копирања документације, чланови тима Националног механизма за превенцију тортуре су у оквиру III фазе посете обишли поједине посебне просторије референтне за област посматрања.

1.4.4. ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је обавио информативне разговоре са бројним лицима лишеним слободе затеченим приликом обиласка смештајних капацитета у Заводу.

1.4.5. ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета Заводу окончана је, по утврђеној методологији, разговором тима Националног механизма за превенцију тортуре са управником Завода.

Вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, њиховом третману, здравственој заштити и исхрани, ученој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму Националног механизма за превенцију тортуре, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања. Прибављена су и додатна објашњења о појединим релевантним околностима, а затражено је и накнадно достављање документације која није могла бити преузета током посете.

Управник Завода је изнео своје утиске о посети и запажањима Националног механизма за превенцију тортуре, указујући да је у највећој мери свестан уочених недостатака. Тим поводом је изразио спремност да се у Заводу спроведу све мере које буду предложене у извештају о посети, свакако у границама објективних могућности.

2. ОПСЕРВАЦИЈА

2.1. СМЕШТАЈ

У ОЗ Зајечар се смештају лица лишена слободе, и то:

1. лица којима је одлуком суда одређена мера притвора, под надзором суда;
2. осуђена и прекршајно кажњена лица мушког пола којима је изречена казна затвора, од стране суда упућена на извршење казне, по распоредном акту;
3. лица којима је одређено полицијско задржавање, доведена и под надзором полиције.

2.1.1. СМЕШТАЈ ПРИТВОРЕНИКА

Притвор се налази у склопу зграде у којем бораве и лица лишена слободе, али чини засебну целину, организован као одељење затвореног типа.

Чини га 7 просторија-спаваоница, капацитета за 42 притвореника, а постављено је 43 лежаја. У моменту посете је било смештено 21 притворено лице.

Током обиласка притворске јединице тим Националног механизма за превенцију тортуре ушао је у просторије-спаваонице бр. 1, 3 и 5. У свакој просторији се налази по 8 лежаја, али број затечених притвореника је био у распону од 2 до 6.

У све три просторије-спаваонице налазе се двоспратни кревети (са два лежаја). Сваки лежај има душек, јастук и постељину, која делује чисто, а по наводима затечених притвореника мења се на 7 до 10 дана, с тим да је притвореницима омогућено да користе своју постељину.

Под је прекривен линолеумом. Хигијена је у границама задовољавајућег, али зидови делују запрањано, тако да је неопходно хигијенско кречење.

Примећена је влага у просторијама-спаваоницама, посебно у броју 1 и 3, где се преко целог зида простире грејна цев са које капље вода.

Спољни прозори постоје, имају прозирно стакло, што омогућује непосредан доток природне светлости, и то у мери која омогућује читање и рад без сметњи за вид. Међутим, прозори се тешко отварају, тако да непосредан доток свежег ваздуха није могућ у мери која омогућује адекватно проветравање, што је веома изражено у просторијама у којима бораве пушачи.

УТВРЂЕНО

У просторијама-спаваоницама у притворској јединици зидови су неокречени и примећена је влага, као и цев радијатора из које капље вода на лежајеве. Проветреност просторија је лоша.

РАЗЛОЗИ

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.²

Осуђени је дужан да одржава хигијену простора у који је смештен, а завод је дужан да му то омогући.³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће у свим просторијама-спаваоницама санирати зидове од влаге и извршити хигијенско кречење.

Установиће разлог цурења воде из цеви радијатора и отклониће узрок који до тога доводи.

Омогућиће бољи вентилациони систем у просторијама-спаваоницама, као и могућност проветравања.

Вештачко осветљење у просторији-спаваоници чини по једна сијалица, а јачина светла омогућаје читање и рад без сметњи за вид.

Касету за одлагање личних ствари има сваки притвореник. Сто и столица унутар просторије-спаваонице постоје.

У просторији-спаваоници постоји грејање, притвореници наводе да је током хладних дана загрејаност била добра.

Утичнице за струју, као и радио-ТВ апарати постоје. У свакој просторији-спаваоници постоји дугме/аларм за позивање страже.

Мокри чвор унутар просторије-спаваонице постоји, зидом и вратима је одељен од остатка просторије, а хигијена је солидна. Опремљен је чувачем, лавабоом и славином (без топле воде).

Туш не постоји, туширање је могуће у заједничком купатилу два пута недељно и обично има топле воде. Хигијенске пакете (тоалет папир, пасту за зубе, прашак, шампон) добијају једном у месец дана.

¹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 67.

² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15.

³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 24

Притвореници се жале на недостатак хемијских средстава за одржавање хигијене. Наводе да добијају јако мале количине хемијских средстава, која није довољна и за потребе прања веша, одржавање хигијене мокрог чвора и просторије.

УТВРЂЕНО

Притвореници добијају мале количине хемијских средстава, која није довољна и за потребе прања веша, одржавање хигијене мокрог чвора и просторије.

РАЗЛОЗИ

Осуђени морају одржавати личну хигијену и хигијену одеће и просторија у којима бораве. Завод је дужан да обезбеди прибор и средства за одржавање хигијене⁴.

Осуђени је дужан да одржава хигијену простора у који је смештен, а завод је дужан да му то омогући.⁵

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће спровести расположиве мере и активности у циљу утицаја на притворенике да одржавају личну хигијену, као и хигијену у простора у ком бораве, а Завод ће створити услове за одржавање исте омогућавањем неопходних средстава и опреме.

Затечени притвореници наводе да су услови за прање личног веша релативно добри, мада већина веш шаље кући на прање. Оброци се сервирају у просторијама-спаваоницама.

Простор за време на свежем ваздуху (шетњу) постоји, али нема адекватну заштиту од атмосферских падавина.

⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 69.

⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 24.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар је у време атмосферских падавина битно отежано остваривање права притвореника на време на свежем ваздуху, јер простор за шетњу у притворској јединици Завода нема надстрешницу.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.⁶

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.⁷

Објекти за вежбе на отвореном морају да нуде склониште од неповољних временских прилика.⁸

Недостатак надстрешнице у простору за шетњу (дворишту) битно отежано остваривање права лица лишених слободе на време на свежем ваздуху у време атмосферских падавина. Завод ће у простору за шетњу на свежем ваздуху формирати надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.⁹

ПРЕПОРУКА

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) притворске јединице ОЗ Зајечар поставиће надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

Током обиласка притворске јединице уочено је да се притвореници који су раније осуђивани не смештају у истим просторијама-спаваоницама са притвореницима који нису раније осуђивани. Међутим, у исте просторије-спаваонице се по одлуци Затвора смештају малолетна лица са пунолетнима. О том поступку се суд само обавештава.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору Зајечар малолетна лица се смештају у исте просторије-спаваоницама са пунолетним лицима без одлуке суда.

РАЗЛОЗИ

Малолетник се налази у притвору одвојено од пунолетних лица. Изузетно судија за малолетнике може одредити да малолетник буде у притвору заједно са пунолетним лицем, које на њега не би штетно утицало, да би се избегле последице дужег усамљења по развој његове личности¹⁰.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар малолетна лица ће се смештати у исту просторију-спаваоницу са пунолетним лицима, искључиво на основу одлуке надлежног судије за малолетнике.

⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 68. став 1.

⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 239

⁸ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 1 - Rev. 2010, тачка 48

⁹ Извештај Заштитника грађана (ПМ) о посети ОЗ Зрењанин, 22-116/10, стр. 48.

¹⁰ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица, члан 68.

2.1.2. СМЕШТАЈ ОСУЂЕНИХ

У Заводу постоји посебно одељење за пријем осуђених.

У оквиру редовног смештаја осуђених у Заводу, осуђени се смештају у затвореном, полуотвореном и отвореном одељењу.

У Заводу постоје и посебне просторије за смештај осуђених којима су наређене посебне мере (смештај у посебно осигурану просторију и усамљење), као и за смештај осуђених којима је изречена дисциплинска мера (упућивање у самицу).

2.1.2.1. Редовни смештај

У оквиру редовног смештаја у Заводу, осуђени се смештају у затвореном, полуотвореном и отвореном одељењу Завода, и то осуђени разврстани у групе В2 и В1 у затвореном одељењу, осуђени разврстани у групе Б2 и Б1 у полуотвореном одељењу и осуђени разврстани у групе А2 и А1 у отвореном одељењу.

Објекат у оквиру редовног смештаја чини зграда у којој се налази затворено, притворско и пријемно одељење.

У дворишту, преко пута Управне зграде, налази се полуотворено и отворено одељење које чини павиљон са спаваоницама, кухињом и трпезаријом.

Затворено одељење и „Кавез“

Јединица за смештај осуђених налази се у Главној згради, која је високим металним вратима издвојена од затворског комплекса. Затворено одељење представља засебни део етажа објекта који је стар и хигијенски чист, али му је потребно реновирање.

Мониторинг тим је, у делу означеном као „затворено одељење“, обишао четири просторије-спаваонице, као и две просторије-спаваонице, које су решеткама одвојене од ходника затвореног одељења (такозвани „кавез“).

По изјави службених лица, јединица је организована као затворено одељење, а осуђени су разврстани у „В“ групу. У јединици од 11 спаваоница, капацитета за 80 осуђених, у тренутку посете било је смештено 60 осуђених на укупно 67 кревета.

У оквиру затвореног одељења ради један васпитач.

Опажањем је утврђено да је смештај организован тако што су осуђени смештени по принципу „хелија“, где су просторије-спаваонице током дана и ноћи закључане. Препреке бекства осуђених у јединици су физичке– челичне решетке и служба обезбеђења.

Смештај у „кавезу“ је организован по принципу „блока“, тако што су осуђени смештени у две спаваонице које се не закључавају. Заједнички дневни боравак представља ходник, којим су одвојени од првог дела затвореног одељења и у коме се налазе клупе, сто, а ТВ-радио апарати се налазе унутар спаваоница.

Мокри чвор постоји унутар сваке просторије-спаваонице.

У заједничкој просторији за туширање топле воде углавном има, приватност је обезбеђена и у релативно добром је стању.

Осуђенима је омогућено да носе своја одећа.

Оброци им се сервирају у просторијама-спаваоницама.

Посебан простор за физичке активности осуђених не постоји, али у оквиру простора за време на свежем ваздуху који користе осуђени постоје справе за вежбање. Прекривен је травом и у њему се налазе справе за вежбање, али надстрешница не постоји.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар, у време атмосферских падавина, битно је отежано остваривање права осуђеника затвореног одељења на време на свежем ваздуху, јер простор за шетњу у затвореном одељењу Завода нема надстрешницу.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.¹¹

Објекти за вежбе на отвореном морају да нуде склониште од неповољних временских прилика.¹²

Недостатак надстрешнице у простору за шетњу (дворишту) битно отежано остваривање права лица лишених слободe на време на свежем ваздуху у време атмосферских падавина. Завод ће у простору за шетњу на свежем ваздуху формирати надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.¹³

ПРЕПОРУКА

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) затвореног одељења ОЗ Зајечар поставиће се надстрешница димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

¹¹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 68. став 1.

¹² Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 1 - Rev. 2010, тачка 48

¹³ Извештај Заштитника грађана (ПМ) о посети ОЗ Зрењанин, 22-116/10, стр. 48.

У спаваоницама означеним бројевима 9, 10, 11, 12, 15 и 18, површине од 6 до 25 квадратних метара, висине око три метра, са четири до осам лежаја (у зависности од величине просторије), затечено је по четири до шест осуђених лица.

Кревети су двоспратни (два лежаја), имају душек, јастук и постељину. Постељина делује чисто, мења се на две недеље, а осуђени могу да користе и сопствену постељину.

Хигијена спаваоница је релативно добра, али зидови нису окречени и приметна је влага.

Под је или бетонски или прекривен линолеумом.

Спољни прозори имају прозирно стакло, што омогућује непосредан доток природне светлости у мери која омогућује читање и рад без сметњи за вид. Међутим, већина прозора у „ћелијском“ делу одељења се не отвара довољно како би омогућила непосредан доток свежег ваздуха у мери која омогућује адекватно проветравање.

Вештачко осветљење у спаваоници чине по једна сијалице на плафону, а јачина светла омогућује читање и рад без сметњи за вид.

Касету за одлагање личних ствари има сваки осуђени. Сто и столице у спаваоницама постоје.

Грејање је омогућено преко великих цеви које се налазе на зиду спаваонице, које по наводима затечених осуђених у зимско време омогућавају добру загрејаност. Утичнице за струју у спаваоници постоје.

Мокри чворови су зидом и вратима одељени од остатка просторије. Хигијена је углавном добра, али већина санитарија је у руинираном стању и влага, у већини мокрих чворова, је приметна. Углавном је опремљен чуचाвацем са испирачем и лавабоом са славином (без топле воде).

УТВРЂЕНО

Просторије-спаваонице у затвореном одељењу немају адекватне хигијенске услове, зидови су неокречени, примећена је влага на зидовима, јако лоша проветреност просторија, као и дотрајале санитарније у оквиру мокрих чворова.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.¹⁴

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹⁵

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће у свим просторијама-спаваоницама санирати зидове од влаге и извршити хигијенско кречење. Омогућиће бољи вентилациони систем у просторијама-спаваоницама, како би се побољшала проветреност просторија. Такође, извршиће замену дотрајалих санитарнија у оквиру мокрих чворова.

Туширање у заједничком купатилу осуђенима је омогућено два пута недељно. Затечени осуђени су навели да им се топла вода омогућује за свакодневне хигијенске потребе, али да би услови за прање личног веша могли да буду бољи.

Такође, жале се на недостатак хемије за одржавање хигијене. Наводе да добијају јако мале количине хемијских средстава, која није довољна и за потребе прања веша, за одржавање хигијене мокрог чвора и просторије.

УТВРЂЕНО

Осуђена лица добијају мале количине хемијских средстава, која није довољна и за потребе прања веша и за одржавање хигијене мокрог чвора и просторије.

РАЗЛОЗИ

Осуђени је дужан да одржава хигијену простора у који је смештен, а завод је дужан да му то омогући.¹⁶

Осуђени морају одржавати личну хигијену и хигијену одеће и просторија у којима бораве. Завод је дужан да обезбеди прибор и средства за одржавање хигијене¹⁷.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће се спровести расположиве мере и активности у циљу утицаја на осуђене да одржавају хигијену простора у коме бораве, а Завод ће створити услове за одржавање хигијене омогућавањем неопходних средстава и опреме.

¹⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15.

¹⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 67.

¹⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 24

¹⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 69.

Изузетак су пар просторија у којима су смештени осуђеници који су упуслени, па у оквиру мокрог чвора унутар спаваонице имају и туш, тако да им је тушрање са топлом водом омогућено свакодневно.

2.1.2.2. Смештај у пријемном одељењу

По пријему у Завод осуђени се смештају у посебан блок на другом етажу у згради где се налази притвор и затворено одељење.

Смештај је организован по принципу заједничког смештаја, тако што су осуђени смештени у „блоку“, који се састоји од пет спаваоница, заједничког простора у ходнику, који има функцију дневног боравка и заједничког мокрог чвора. У тренутку посете на пријему је било 11 осуђеника.

Препреке бекства осуђених у јединици су физичке - челичне шипке и служба обезбеђења. Контакт осуђених из пријемног одељења са осуђенима није могућ.

Осуђени могу да носе своја одећа. Оброци се сервирају у просторијама-спаваницама.

Мокри чвор унутар просторије-спаванице не постоји, већ се користи заједнички, који је доступан свакодневно. Хигијена је добра, а санитариије су у добром стању. Влага на зидовима је приметна али вода из санитариија не цури. Не постоји засебан простор за туширање у пријемном одељењу, већ користе заједнички простор за туширање осуђених и притворених лица.

Лица која се налазе у пријемном одељењу за време на свежем ваздуху (шетњу) користе простор осуђених лица, али само 2 пута недељно у трајању од сат времена.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар осуђена лица у пријемном одељењу време на свежем ваздуху проводе два пута недељно у трајању од једног сата.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.¹⁸

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар ће се осуђеним лицим у пријемном одељењу омогућити да проводе време изван затворених просторија на свежем ваздуху најмање два часа дневно.

У спаваоницама означеним бројем 2 и 3, има по шест лежаја, а затечено је по пет лица.

Кревети су двоспратни (два лежаја). Опремељени су душеком, јастуком и постељином, која делује прљаво. Постељина се мења на две недеље, али могу да користе своју постељину.

Влага на зидовима је приметна. Под је прекривен линолеумом, а хигијена је задовољавајућа.

¹⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 68. став 1.

УТВРЂЕНО

Зидови просторија-спаваоница прекривени су влагом и неокречени, а такође су у јако лошем стању и санитарни уређаји.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.¹⁹

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.²⁰

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће у свим просторијама-спаваоницама у пријемном одељењу санирати зидове од влаге, извршити хигијенско кречење и заменити санитарне уређаје у оквиру мокрих чворова.

Спољни прозори постоје имају прозирно стакло, што омогућаје непосредан доток природне светлости, и то у мери која омогућаје читање и рад без сметњи за вид. Прозори се отварају, у мери која омогућаје непосредан доток свежег ваздуха у мери која омогућаје адекватно проветравање.

Осуђени непушачи су смештени у истој просторији-спаваоници са пушачима.

УТВРЂЕНО

У просторијама-спаваоницама у пријемном одељењу осуђени непушачи су смештени заједно са пушачима, односно и поред постојећег дневног боравка осуђени пуше и у спаваоницама.

¹⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15.

²⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 67.

РАЗЛОЗИ

Осуђеном нико не сме угрозити телесно и душевно здравље.²¹

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.²²

Забрањено је пушење у соби за спавање, просторијама за дневни боравак, трпезарији и у радним просторима где постоји могућност избијања пожара. У заводу постоји простор који је одређен за пушење.²³

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар у пријемном одељењу неће заједно у исту спаваоницу смештати пушаче и непушаче.

Касету за одлагање личних ствари има сваки осуђени. Сто, клупе, ТВ и радио апарати се налазе у ходнику, који је у функцији дневног боравак.

Вештачко осветљење у спаваоници чини једна сијалица, јачина светла омогућује читање и рад без сметњи за вид.

Грејно тело радијатор је у спаваоници, а загрејаност је добра. Утичнице за струју у спаваоници постоје.

Аларм - дугме за позивање страже не постоји.

УТВРЂЕНО

У пријемном одељењу ОЗ Зајечар није установљен ефикасан систем који ће осуђеном лицу омогућити да позове дежурног полицијског службеника, односно није обезбеђена благовременост тог контакта.

РАЗЛОЗИ

Све просторије за полицијско задржавање или смештај осуђених лица имају електрично звоно подобно да позове службу обезбеђења у случају потребе (лоше здравствено стање, жеђ, физиолошке и друге потребе)²⁴.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће у просторијама спаваоницама у пријемном одељењу инсталирати дугме електричног звона за позивање дежурног припадника службе обезбеђења.

Заједничко купатило

Простор за туширање, заједничко купатило, користе притвореници, осуђеници и осуђени у пријемном одељењу.

²¹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 65.

²² Закон о извршењу кривичних санкција, члан 66.

²³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 26.

²⁴ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 1 - Rev. 2010, тачка 48

Зидови и под су обложени плочицама и у релативно су добром стању. Тушеви су одвојени преградним зидовима који омогућавају приватност и није примећено да вода цури из санитариија. Утисак је да је просторија за туширање у релативно добром стању.

Део осућених лица затечених током обиласка Завода је тврдио да углавном има довољно топле воде за туширање.

2.2. ИСХРАНА

Завод има два запослена професионална куvara. Помоћне послове у припреми хране врше осућени.

Храна за лица лишена слободе се припрема у кухињи Завода. Намирнице за спремање оброка набављају се преко централних јавних набавки које обезбеђује Управа за извршење кривичних санкција, а неке намирнице се обезбеђују из сопствене производње.

Јеловник је видно истакнут у кухињи, и потписан је од стране шефа кухиње, лекара, шефа економата и управника. Из јеловника за период од 28. 05. до 03. 06. 2012. године, произилази следећа динамика служења појединих врста намирница на недељном нивоу:

- свеже воће: један пут недељно
- свеже поврће (као салата): два пута недељно
- месо (у јелима): шест дана у недељи
- млеко / кисело млеко (као напитака): нема на јеловнику
- свеж сир: три пута недељно

Већина осућеника са којима је обављен разговор навели су да су незадовољни исхраном, да су оброци недовољни, једнолични, а неки су навели да се из тих разлога хране искључиво из пакета.

Имајући у виду незадовољство које су осућени изразили поводом квалитета и количине оброка, као и на основу увида у недељни јеловник, из кога проистиче да исхрана није разноврсна и да се само једном до два пута недељно у оквиру оброка служи свеже воће и поврће, млеко, кисело млеко и свеж сир, потребно је посветити посебну пажњу контроли квалитета исхране у Заводу.

Затечена службена лица у кухињи навела да нису обавештена, нити су им уручени било какви писани налази и препоруке лекара о количини и квалитету хране за осућене, односно мере које треба предузети у циљу отклањања евентуалних недостатака.

УТВРЂЕНО

Осућени у ОЗ Зајечар су изнели своје незадовољство исхраном, и то у погледу квалитета, разноврсности и количине хране. Такође, службена лица у кухињи су навела да нису обавештена, нити су им уручени било какви писани налази и препоруке лекара о количини и квалитету хране за осућене, односно мере које треба предузети у циљу отклањања евентуалних недостатака.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово добро здравље и снагу.²⁵

Лекар у заводу дужан је да контролише исхрану и да управнику завода у писменој форми даје налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене, а управник без одлагања предузима мере које му препоручи лекар.²⁶

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар посебна пажња ће се посветити квалитету, разноврсности и количини хране.

Надлежне службе, нарочито Служба за здравствену заштиту, односно лекар, редовно ће контролисати исхрану. Налази и препоруке ће се периодично, као и увек када да је то неопходно, у писменој форми достављати Управнику и запосленима у кухињи.

2.2.1. КУХИЊА

Кухиња постоји и налази се прекопута Управне зграде, на I првом етажу објекта у коме је смештено отворено и полуотворено одељење.

Кухиња делује одржавано, влага није приметна, хигијена је релативно добра, али на појединим местима видљиви су знаци запуштености. Под и зидови су делом у керамичким плочицама у висини 1,5 метара, а плафон и зидови су окречени. Постоји природни доток светлости и ваздуха, као и вентилациони систем кога чини велики аспиратор. У кухињи од опреме постоје: шпорет, фриждер, казани и замрзивачи, који делују одржавано.

Затечена службена лица су накнадно објаснила да санитарни преглед просторија није вршен.

²⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 70. став 1.

²⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 103.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар није обављен хигијенско - санитарни преглед кухињских просторија и опреме која се у њој налази, од стране надлежног органа / организације.

РАЗЛОЗИ

Храна се припрема и сервира у хигијенским условима.²⁷

Када се говори о хигијени, на затворским здравственим службама, које на одговарајући начин раде у спрези са другим надлежним телима, лежи одговорност надзора над исхраном.²⁸

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар ће се без одлагања, од стране надлежног органа / организације, обавити хигијенско - санитарни преглед кухињских просторија и опреме која се у њој налази.

2.2.2. ТРПЕЗАРИЈА

Трпезарија се налази у истој згради у којој се налази и кухиња. Делује одржавано, влага није приметна, хигијена је добра. Под је прекривен линолеумом, а зидови су окречени. Трпезарија има велике прозоре, осветљеност је добра, постоји природни доток светлости и ваздуха. Од опреме постоје столови и столице, делују очувано.

2.2.3. КАНТИНА

Кантина је организована тако што се намирнице набављају по списку, а цене су у нивоу уобичајених тржишних цена у продавницама.

Лица лишена слободе су у погледу кантине навела да су задовољна постојећим асортиманом производа.

²⁷ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачка 22.3.

²⁸ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 1 - Rev. 2010, тачка 53.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

Службена лица су навела да се, приликом ступања у Завод, лицима лишеним слободе у пријемном одељењу, пружају информације о правима и обавезама које имају током боравка у Заводу. Права им се, најпре саопштавају усмено, а затим им се на увид дају Закон о извршењу кривичних санкција (ЗИКС) и Правилник о кућном реду у казнено-поправним заводима и окружним затворима.

Осуђени у погледу информисаности о правима и обавезама наводе да нису довољно информисани, да им Правилник о кућном реду није доступан као и да постоји проблем са доступношћу закона из области кривичног права.

У време посете тим НПМ у просторијама где бораве осуђеници није затекао ни један примерак Акта о кућном реду.

УТВРЂЕНО

Мониторинг тим није затекао ни један примерак Закона о извршењу кривичних санкција (ЗИКС) или Правилник о кућном реду у казнено-поправним заводима и окружним затворима.

РАЗЛОЗИ

Текст овог правилника доступан је осуђеном све време издржавања казне, на језику који је у употреби у заводу, ускладу са законом који уређује службену употребу језика и писма.²⁹

Приликом пријема и када год је потребно након пријема, затвореници се обавештавају у писаној форми и усмено на језику који разумеју о правилима дисциплине у затвору и о њиховим правима и дужностима у затвору.³⁰

Осуђеницима је дозвољено да обавештења која добију у писаној форми држе код себе.³¹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће учинити доступним Устав Републике Србије, Кривични законик, Закон о кривичном поступку, Закона о извршењу кривичних санкција (ЗИКС), Закон о помиловању, Закон о Заштитнику грађана, подзаконске акате који су донети на основу ЗИКСА, као и текстове потврђених међународних аката који се односе на извршење кривичних санкција и заштиту људских права и слобода.

ОЗ Зајечар ће посебно у свакој просторији-спаваоници видно истакнути Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора.

²⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 2.

³⁰ Европска затворска правила, члан 30.1.

³¹ Европска затворска правила, члан 30.2.

2.3.1.2. Посете браниоца

За посете браниоца у заводу је обезбеђен посебан простор у приземљу зграде који задовољава све критеријуме за овакву врсту посете. У потпуности је омогућен непосредан, ненадзиран разговор са браниоцем.

Лица лишена слободе у погледу омогућења посета браниоца наводе да су у потпуности задовољне створеним условима за овакву врсту посете.

2.3.1.3. Посете конзулата и организација за заштиту људских права

Посете дипломатских, односно конзуларних представника страних држава и организација за заштиту људских права се обављају у просторији која је намењена за посете браниоца. Током 2011. године Завод је посетио Београдски центар за људска права.

Лица лишена слободе у погледу организација за заштиту људских права наводе да им њихова активност помаже да лакше решавају проблеме са којима се сусрећу током издржавања казне.

2.3.1.4. Пружање правне помоћи

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је током 2011. године лицима смештеним у Заводу 18 пута пружена правна помоћ, а од 01. 01. 2012. године до 20. 04. 2012. године 4 пута.

Службена лица наводе да правну помоћ лицима лишеним слободе пружа дипломирани правник. У дисциплинским поступцима правна помоћ се омогућује лицима према којима се води поступак само када затраже. Осуђеници су задовољни квалитетом пружене правне помоћи.

У Заводу се води посебна књига – евиденција пружене правне помоћи, води је Служба Општих послова и у њу се уносе следећи подаци: име и презиме осуђеног, датум пружене правне помоћи, кратак опис правног проблема на који се помоћ односи као и садржина правног савета. Најчешћи разлози за обраћање се су у вези са спајањем казни, застарелошћу кривичног гоњења и извршења казни, ванредним правним лековима, приватним грађанским поступцима пред судовима и сл.

2.3.1.5. Притужбе и жалбе

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су током 2011. године лица смештена у Заводу поднела укупно 12 притужби, жалби и тужби, и то:

- 7 притужби управнику Завода;
- 3 притужбе директору Управе;
- 2 жалбе на првостепена решења.

Када осуђени поднесе притужбу управнику Завода због повреде права или других неправилности које су у Заводу учињене према њему, управник Завода доноси писмено, образложено решење које се осуђеном доставља најкасније у року од 3 дана.

Када осуђени поднесе притужбу директору Управе, притужба се одмах прослеђује директору Управе, а најкасније следећег дана.

У Заводу се води евиденција притужби и жалби, води је писарница, а уносе се следећи подаци: име и презиме осуђеног, матични број и датум подношења притужбе.

Служба општих послова има формиран централни регистар аката у поступку по притужбама и жалбама осуђених у који је мониторинг тим извршио увид и констатовао да је регистар комплетан, прегледан и да садржи све акте донете у поступку поступања по појединачним притужбама.

Такође је извршен увид у две одлуке по притужбама осуђених и констатовано је да одлуке у потпуности испуњавају законом предвиђене услове у погледу рокова, форме и поуке о правном леку.

Тим НППМ је запазио, а исто је потврђено и од стране службених лица, да се притужбе најчешће односе на третман.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Провере безбедности (ванредни догађаји)

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је током 2011. године било 128 ванредних догађаја (инцидената) , и то:

- 6 удаљења, у којима је учествовало 6 лица;
- 2 насиља међу затвореницима (убиства, туче и сл.), у којима је учествовало 3 лица;
- 3 самоповређивања, у којима је учествовало 3 лица;
- 13 објављених штрајкова глађу, у којима је учествовало 13 лица;
- 1 проузроковање материјалне штете, у којем је учествовало 1 лице;
- 4 проналазака недозвољених предмета, у којима је учествовало 4 лица;
- 29 злоупотреба посебних права, у којима је учествовало 29 лица;
- 70 извештаја о нестанку струје, воде, претресима и сл.

Службена лица наводе да Служба за обезбеђење одмах доставља управнику Завода информацију о ванредном догађају (инциденту), која се без одлагања прослеђује оперативном центру Управе – подцентар Ниш.

У Заводу се не води посебна књига – евиденција ванредних догађаја (инцидентата), сви ванредни догађаји се уписују у дневник догађаја. Постоји скраћени деловодник који представља збирку извештаја који се достављају оперативном центру.

2.3.2.2. МЕРЕ ПРИНУДЕ

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су током 2011. године према једном лицу примењене мере принуде, и то издвајање.

У Заводу се води посебна књига – евиденција примене мера принуде, води је Служба за обезбеђење.

Увидом у књигу евиденције утврђено је да она у себи садржи податке за више година уназад, да се последњи уписани подаци односе на 2010. годину. Према службеним подацима током 2011. године, према једном лицу су примењене мере принуде и то физичка снага и издвајање.

Извршен је увид у писмени извештај Службе за обезбеђење о примени мере принуде према осуђеном лицу. Врста мере принуде је употреба физичке снаге и издвајање. Разлог мере је физички напад на друго лице и пружање активног и пасивног отпора. Лекарски преглед лица према ком је примењена мера принуде је евидентиран, и то да је обављен након 17 сати од примене мере. Поновни лекарски преглед лица према ком је примењена мера принуде није евидентиран.

УТВРЂЕНО

Први лекарски преглед осуђеног лица према коме је примењена мера принуде, обављен је по протеку 17 сати и 45 минута од момента примене мере принуде.

РАЗЛОЗИ

Непосредно након примене мере принуде обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена и који се понавља између 12 и 24 сата од примене мере ³².

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар ће лице лишено слободе, према коме је примењена мера принуде, бити одведено код лекара на преглед одмах након примене мере принуде, као и поново између 12 и 24 сата од примене мере.

Изјава лица према ком је примењена мера принуде о начину настанка повреда такође није евидентирана.

³² Закон о извршењу кривичних санкција, члан 130. став 4.

УТВРЂЕНО

Лекарски извештај о прегледу у вези са применом средстава принуде не садржи наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

РАЗЛОЗИ

Писмени извештај службе обезбеђења и извештаји о обављеним лекарским прегледима достављају се управнику без одлагања. Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. Управник завода обавештава директора Управе о употреби мера принуде и прослеђује извештаје у року од 24 сата од времена примене мере принуде³³.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар заводски лекари ће своје извештавање о прегледима у случају примене средстава принуде допунити недостајућим, а по Закону обавезним подацима и то: (1) наводима лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда, дакле анамнестичким подацима о повређивању и (2) мишљењем лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

2.3.2.3. ПОСЕБНЕ МЕРЕ

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су током 2011. године према 6 осуђених изречене посебне мере, и то:

- према 1 лицу : одузимање и привремено задржавање ствари;
- према 1 лицу : смештај у посебно осигурану просторију;
- према 3 лица : смештај под појачан надзор;
- према 1 лицу : тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце.

2.3.2.3.1. СМЕШТАЈ У ПОСЕБНО ОСИГУРАНУ ПРОСТОРИЈУ

Просторија за извршење мере се налази у приземљу главне зграде, просторија је одржавана, влага није приметна, зидови су окречени, а хигијена је добра.

Спољни прозори постоје, али се не отварају. Имају прозирно стакло и осветљеност природним светлом је потпуно задовољавајућа. Вештачко осветљење постоји, јачина светла омогућује читање и рад без сметњи за вид.

Лежај има душек, јастук и постељину, која делује чисто. Лежај је фиксиран за под, сто и столица постоје и такође су фиксирани. Утичнице за струју, као и ТВ-радио апарат не постоје.

Просторија је под видео надзором, а постоји и аларм (дугме за позивање страже). Грејање је непосредно преко радијатора у просторији за извршење мере, а загрејаност је добра. Оброци се сервирају унутар просторије.

³³ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 130. став 4.

Мокри чвор постоји у просторији, преградним зидићем је одељен од остатка просторије. У добром је стању (нема влаге и вода не цури из санитариија) и задовољавајући је степен хигијене.

2.3.2.3.2. УСАМЉЕЊЕ

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да у моменту посете није било лица смештених у усамљењу.

2.3.3. ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је током 2011. године вођено 56 дисциплинских поступака, а да су према 56 осуђених изречене дисциплинске мере, и то:

- према 20 лица : упућивање у самицу;
- према 21 лицу : одузимање додељених посебних права;
- према 4 лица : ограничење или забрана примања пакета;
- према 11 лица : укор.

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да, током 2011. године, на првостепена решења којима су осуђенима изречене дисциплинске мере, нису улагане жалбе.

Службена лица наводе да се у дисциплинским поступцима правна помоћ омогућује лицима према којима се води поступак само када затраже.

Дисциплинска комисија се састоји од 3 члана и 3 заменика, а именована је актом директора Управе.

У Заводу се води посебна књига – евиденција дисциплинских поступака, води је Служба за опште послове, и у њу се уносе лични подаци лица према којем се води поступак, датум уписа за рапорт, подаци о преступу са кратким описом, врста и висина казне, потпис лица које је изрекло казну, датум изрицања казне, почетак и дан истека казне и податак о томе да ли је лице раније дисциплински кажњавано и колико пута.

Служба за опште послове води регистар предмета дисциплинских поступака. Поступак против осуђених које су учинили теже дисциплинске преступе води дисциплинска комисија, а лакше управник, односно Начелник Службе општинских послова по овлашћењу управника.

2.3.3.1. ДИСЦИПЛИНСКА МЕРА УПУЋИВАЊА У САМИЦУ

У просторији за извршење мере са једним лежајем није затечен ни један осуђеник. Завод има само једну просторију у којој се спроводе посебне и дисциплинске мере (опис 2.3.2.3.1.).

У Заводу се води посебна књига извршења дисциплинске мере упућивања у самицу, води је Служба за обезбеђење и извршен је увид у предмет упућивање у самицу током целог дана и ноћи (чл. 146. ст. 2. т. 5. ЗИКС-а). Рок на који је мера одређена је три дана, због тежег преступа (злоупотреба посебних права (ЗИКС, чл. 145. т. 20.)). Постоји записник о току поступка у оквиру којег је лице саслушано и изведени су докази од стране сведока и изјаве оштећених. Правна помоћ није евидентирана, односно осуђеник се изјаснио да му правна помоћ није потребна. Решење садржи образложење, а као разлог је наведено да је осуђеник приликом повратка са коришћења посебног права посета породици био позитиван на опијате и марихуану. Правна поука у решењу је унета али жалба није изјављена.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1 ТРЕТМАН

2.4.1.1. Организација службе

У Заводу постоји Одсек за третман који има 5 запослених. Од укупног броја запослених у Одсеку, два су социјални радници, један педагог, један специјални педагог и један психолог.

У пријемном одељењу раде специјални педагог и психолог.

Према наводима запослених, због тренутно малог броја осуђених лица на издржавању казне затвора, не постоји потреба за повећањем броја запослених.

2.4.1.2. Разврставање, програм поступања и накнадно разврставање

Према наводима службених лица осуђени се у пријемном одељењу задржавају 15-20 дана и том приликом упознавање са осуђенима обављају радници Одсека за третман – социјални радник, педагог, специјални педагог и психолог, који такође чине и стручни тим.

Предлог програма поступања садржи основне податке о осуђеном лицу, кривично дело и изречену казну, мишљење и предлог стручног тима, односно процена потребе, индивидуалне циљеве, поступке и активности према осуђенима, сагласно утврђеним потребама.

Према наводима службених лица сваке среде одржава се колегијум на којем се одлучује о измени програма поступања, накнадном разврставању и о додели посебних права. Када је реч о затвореном одељењу, на поменути колегијумима се разговара о преиспитивању програма поступања али се одлука не доноси уколико не постоји промене у програму поступања.

Управник затвора доноси одлуку о накнадном разврставању, на образложени предлог стручног тима. Посебна права се додељују независно од рокова у којима се преиспитује програм поступања.

Осуђени, са којима је обављен разговор током мониторинга, наводе да они најчешће немају информацију да је вршено преиспитивање програма поступања. Такође, осуђени у затвореној васпитној групи указали су на то да најчешће не добијају никакве одговоре од васпитача на питања која се тичу могућности промене у програму поступања, односно накнадног разврставања и осталих погодности које би могли остварити.

2.4.1.3. Додељивање и укидање посебних права

Према наводима службених лица, приликом додељивања и укидања посебних права васпитач припрема мишљење о владању и залагању осуђеног лица у остваривању програма поступања, односно реализацији индивидуалних циљева. Одлуку о додели посебних права доноси управник, на образложени предлог стручног тима. О посебним правима се одлучује независно од преиспитивања програма поступања.

2.4.1.4. Индивидуални и групни рад

Према службеним подацима, када је реч о осуђенима који су разврстани у полуотворено и отворено одељење, васпитач обавља индивидуалне разговоре са истима. Иницијатива је обострана. Током наведених разговора са осуђеним се углавном разговара о учињеном кривичном делу, казни, о односу са породицом као и о плановима за будућност након издржане казне.

Не постоји стручни рад са осуђеницима јер за то не постоје одговарајући кадрови нити програми, казне су кратке па је период од годину дана мали за неки конкретан рад.

Осуђена лица из затвореног одељења, навела су да се са васпитачима састају само када то сами иницирају, односно када имају неке проблеме или питања која се најчешће односе на „напредовање“ у третману. Разговори, у трајању од неколико минута, често се обављају у просторији-спаваоници, пред осталим осуђеним лицима. Осуђена лица су навела и примере када се, без образложења, молба за индивидуалним разговором не реализује.

Имајући у виду незадовољство које су осуђени у затвореном одељењу изразили поводом реализације програма поступања, Заштитник грађана сматра да је потребно интензивирати појединачни и успоставити и остваривати групни рад са осуђеним лицима.

2.4.1.5. Социјална подршка

Контакт са Центрима за социјални рад је повремен, нема устаљене праксе и сарадње. Најчешћи контакт је због подношења захтева осуђеног за једнократне материјалне помоћи када се породица осуђеника налази у тешкој материјалној ситуацији.

2.4.1.6. Припрема за отпуст

Припрема за отпуст не постоји. Понекад Завод контактира Центар за социјални рад у вези са осуђенима који завршавају издржавање казне затвора, а потребна им је једнократна материјална помоћ, односно материјална помоћ породици осуђеног. Сарадња са Центром постоји и у ситуацији када је осуђенику преостало неколико месеци до стицања права на пензију, ради проналажења посла који ће обављати након изласка на слободу, али се то врло ретко чини јер је тешко запослити и људе који су на слободи, а још теже бивше осуђенике.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар се не спроводе прописане активности у оквиру припреме осуђеног за отпуст из затвора.

РАЗЛОЗИ

Завод је дужан да пре отпуштања осуђеног са извршења казне затвора, у оквиру програма поступања, утврди програм пружања помоћи након отпуштања.

У остваривању пружања помоћи из става 1. овог члана завод сарађује са организационом јединицом у саставу Управе надлежном за третман и алтернативне санкције, органом старатељства надлежним према месту последњег пребивалишта, односно уколико осуђени није имао пребивалиште, према месту последњег боравишта осуђеног пре упућивања на извршење казне затвора, полицијом или одговарајућом организацијом или удружењем.

Завод је дужан да пре отпуштања осуђеног о томе обавести полицију у месту пребивалишта, односно боравишта, као и суд који је изрекао казну затвора.

Ближи пропис о припреми за отпуштање и помоћ након отпуштања доноси министар надлежан за правосуђе³⁴.

Затвореницима се на време обезбеђује помоћ пре отпуштања кроз различите поступке и посебне програме који омогућавају прелаз са живота у затвору у начин живота у заједници који је у складу са законима. Овај циљ се може постићи преко пред-отпусног програма у затвору или делимичним или условним отпустом под надзором у комбинацији са делотворном друштвеном подршком. Затворске власти блиско сарађују са службама и институцијама које врше надзор и пружају помоћ отпуштеним затвореницима у циљу омогућавања свим затвореницима да поново нађу своје место у заједници, посебно у односу на породични живот и запослење. Службеницима наведених социјалних служби и организација допустиће се сав потребан приступ затвору и затвореницима, са циљем да им се омогући да помогну у припремама за отпуштање и планирању програма збрињавања након отпуста.³⁵

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће у оквиру програма поступања осуђеног спроводити предвиђене активности у вези са припремом осуђеног за отпуст, у сарадњи са надлежним центрима за социјални рад.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ

Службена лица су навела да се у Заводу само спроводе курсеви за који се добијају одговарајући сертификати. У тренутку посете у Заводу није било студената, а када их у Заводу има, редовно им се омогућује полагање испита ван Завода.

2.4.3. РАД

2.4.3.1. Организација службе

У Заводу постоји Служба за обуку и упошљавање у којој има 8 запослених. Према наводима начелника, у Заводу не постоји потреба за повећањем тог броја.

³⁴ Закон о извршењу кривичнох санкција, члан 174

³⁵ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским , затворским правилима Res (2006) 2, тачке, 107.1, 107.3, 107.4 и 107.5.

2.4.3.2. Обука

Најчешће се упошљавају они који већ поседују искуство у одређеној области. У Заводу се сваке године организују курсеви у виду кратке обуке, након које је организовано полагање и добијање сертификата.

2.4.3.3. Упошљавање

Осуђеници се не упошљавају пријавом на конкурс, већ стручни тим на колегијуму одлучује о томе ко ће бити упуслен. За упошљавање осуђених се узимају у обзир одређени критеријуми као што су: понашање осуђеног, однос према другим осуђеницима, поштовање кућног реда, интересовања, способности итд.

Осуђени се тренутно не упошљавају ван Завода.

И запослени и осуђеници наводе да се плате осуђенима не исплаћују редовно, односно да је последњи пут исплаћена у јануару текуће године за децембар претходне године.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар се накнаде за рад осуђених лица не исплаћују редовно.

РАЗЛОЗИ

Осуђени који је радно ангажован у заводу има одговарајућа права на основу рада у складу са релевантним прописима, односно и право на редовну исплату накнаде за свој рад³⁶.

Осуђени има право на накнаду зараде која се исплаћује једном месечно.³⁷

Зарада се исплаћује у роковима утврђеним општим актом и уговором о раду, најмање једанпут месечно, а најкасније до краја текућег месеца за претходни месец. Зарада се исплаћује само у новцу, ако законом није друкчије одређено³⁸.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар ће у свом будућем раду осуђеницима радно ангажованим у Заводу редовно исплаћивати накнаде за рад, и то најкасније до краја текућег месеца.

2.4.3.4. Заштита и повреде на раду

У оквиру Службе постоји лице одговорно за безбедност на раду. Према службеним подацима сви упуслени осуђени носе и користе заштитну опрему на раду.

У здравственој служби постоје евиденције о повредама на раду. Повредне листе саставља лице задужено за безбедност на раду. Уколико је у питању тежа повреда Служба за обуку и упошљавање подноси захтев осигуравајућем друштву ради наплате осигураног случаја.

³⁶ Препорука Заштитника грађана 12-1076/12

³⁷ Закон о извршењу кивичних санкција, чл. 93. ст. 1.

³⁸ Закон о раду, члан 110

2.4.3.5. Дневни, недељни и годишњи одмор

Према службеним подацима, осуђенима који су смештени у затвореном одељењу омогућено је коришћење годишњих одмора у Заводу. Осуђени из отвореног одељења годишње одморе могу користити ван Завода. О начину коришћења одмора одлучује Служба за третман.

Када је у питању дневни одмор према наводима службеног лица исти се користи у периоду од 14-17 часова, након чега се наставља са радом уколико за то постоји потреба. Недељни одмор подразумева викенд, осим код осуђених који се баве сточарством и у биљној производњи.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија

За време на свежем ваздуху и шетњу у затвореном одељењу се користи унутрашње двориште.

Осуђени полуотвореног и отвореног одељења већину времена у току дана могу проводити ван затворених просторија.

Осуђени који се налазе у затвореном одељењу на свежем ваздуху проводе 2 часа дневно.

2.4.4.2. Физичке активности

Спортски центар не постоји, већ у полуотвореном одељењу постоји игралиште са пар спортских реквизита и терен за игре са лоптом.

Осуђени у затвореном одељењу имају могућност да се физичком активношћу баве у унутрашњем дворишту које поседује импровизоване спортске реквизите за вежбање.

2.4.4.3. Културне и уметничке активности

У Заводу не постоје просторије намењене за културне и уметничке активности. До сада је било само интересовање према ликовној уметности, и у тим случајевима је стављена на употребу нека мања просторија.

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штамп

Локални бесплатни листови се достављају осуђенима који то желе, а остала штампа се може купити у кантини.

2.4.5.2 Радио и телевизија

Током обиласка смештаја утврђено је да су већина спаваоница и дневних боравака опремљени телевизорима, као и да већина располаже радио апаратима.

2.4.5.2. Библиотека

У оквиру Завода постоји библиотека која има око 500 књига домаћих и страних аутора. Званично радно време не постоји, већ је иста отворена док су службена лица на послу. За преузимање књига осуђени се обраћају командиру или васпитачу.

2.4.6. ПОСЕТЕ

2.4.6.1. Посете породице

Просторија за посете породице налази се у оквиру зграде, преграђена је на два дела стакленим параваном и решеткама које се уклањају у случају посете браниоца. Поседује столице и пулт. Испред просторије, а иза затворених врата, налази се командир који надзире посету кроз стаклени параван. Осуђеници који се налазе у полуотвореном и отвореном одељењу Завода посете могу примати у парку када је време лепо, а зими је у употреби посебна просторија. Посете овим осуђенима су ретке, с обзиром да они одлазе у посете ван Завода када имају на то право.

2.4.6.2. Посете у посебној просторији

Не постоји посебна просторија за посете, већ се у те сврхе користи нека од просторија-спаваоница у којима су смештени осуђеници који се у том случају изместе у трајању од три часа.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар не постоји посебна просторија за посете брачног друга, деце или других блиских лица осуђеног.

РАЗЛОЗИ

Осуђеном има право да једном у три месеца борави са брачним другом, децом ил другим сродним лицем три часа у посебним просторијама завода ³⁹.

Посебна просторија мора бити довољно пространа, загрејана, осветљена, са потребним намештајем, купатилом и прилагођена за боравак деце ⁴⁰.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар ће обезбедити и адекватно опремити посебне просторије за посете брачног друга, деце, или других блиских лица осуђеног.

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Дописивање

Према службеним подацима, али и изјавама осуђених поднесци се предаје командиру који их потом односи у писарницу ради оверавања службеним печатом, након чега се осуђенима враћа један примерак који служи као доказ да су писмено предали. Када осуђеници шаљу писма у затвореним ковертама, предају их командиру који им издаје

³⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 78.

⁴⁰ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, члан 55.

потврду да су писмено предали. Потврда садржи личне податке лица лишеног слободе, назнака примаоца, датум предаје и потпис и печат службеног лица.

2.4.7.2. Пакети

Пакети се прегледају у холу код главних улазних врата у Завод, обавезно у присуству осуђеног. У ситуацији када пакет има недозвољени садржај, исти се враћа пошљиоцу, односно, уништава се ако је стигао поштом.

Проблем приликом прегледа пакета, како су изјавили осуђени, настаје код отварања одређене врсте намирница јер се због тога оне брже кваре. Других примедби на остваривање права на пријем пакета није било.

2.4.7.3. Новчане пошилијке

Примање новчаних пошилијки је неограничено и осуђени нису имали замерке на остваривање овог права.

2.4.7.4. Телефонирање

У Заводу су осуђенима на располагању говорнице.

Поједини осуђени су указали на промену оператера за говорнице, што за последицу има већу цену минута/импулса.

2.4.8. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПРИПАДНИЦИМА ПОСЕБНО РАЊИВИХ ГРУПА

2.4.8.1. Малолетници

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да у моменту посете у Заводу није било малолетника. Малолетна лица се у Заводу налазе само у притвору. Васпитачи обаве разговор са њима, на основу чега сачине службену белешку.

2.4.8.2. Особе са инвалидитетом

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да у Заводу не постоје посебне просторије за смештај особа са инвалидитетом. Њихов смештај је тако организован да им помоћ пружају други осуђени.

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да у моменту посете у Заводу било две особе са инвалидитетом, од којих ниједна особа за кретање не користи инвалидска колица. Оба осуђена са инвалидитетом су смештени у затвореном одељењу. Приликом пријема стручни тим настоји да исте распореди у полуотворено одељење, уколико је инвалидитет такав да је очигледно да не могу побећи.

УТВРЂЕНО

У Заводу не постоје просторије које су прилагођене за смештај лица са инвалидитетом.

РАЗЛОЗИ

Осуђени са посебним потребама има право на смештај примерен врсти и степену његових посебних потреба ⁴¹.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар ће се обезбедити просторије које ће бити прилагођене осуђенима са инвалидитетом, односно смештај примерен врсти и степену њихових посебних потреба.

2.4.8.3. Жене

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да у моменту посете у Заводу било три жене у притвору.

Жене се смештају у прве две спаваонице, претресају их командирке.

Није истакнут посебан проблем у вези са њиховим боравком у Заводу.

2.4.8.4. ЛГБТ особе

Према службеним подацима у Заводу није идентификован проблем везан за ЛГБТ особе.

2.4.8.5. Припадници националних мањина

Службена лица навела су да се лицима лишеним слободе, припадницима националних мањина, информације о правима и обавезама по ступању у Завод дају писменим путем, али не на језику националне мањине. По наводима у библиотеци постоје ЗИКС и акт о кућном реду на албанском и румунском.

Током обиласка Завода није уочено да се врши груписање по основу националне припадности лица лишених слободе приликом њиховог размештања по спаваоницама.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар осуђена лица - припадници националних мањина, не добијају информације о правима на свом језику.

⁴¹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 66.

РАЗЛОЗИ

Приликом пријема и када год је то потребно након пријема, осуђеници се обавештавају у писаној форми и усмено на језику који разумењу о правилима дисциплине у затвору и о њиховим правима и дужностима у заводу⁴².

Текст овог правилника доступан је осуђеном све време издржавања казне, на језику који је у употреби у заводу, у складу са законом који уређује службену употребу језика и писма⁴³.

Свако има право да у поступку пред органом, односно организацијом која у вршењу јавних овлашћења решава о његовом праву и дужности употребљава свој језик и да се у том поступку упознаје са чињеницама на свом језику.⁴⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Зајечар ће, одмах по ступању у Завод, омогућити осуђеним лицима - припадницима националних мањина, да добију информације о својим правима на свом језику.

2.4.8.6. Старе особе

Према службеним подацима у Заводу не постоји посебна просторија за смештај старих, већ се они смештају у полуотворено одељење у приземљу уколико постоји већи број истих.

2.4.8.7. Странци

У моменту посете није било страних држављанина.

2.4.9. ВЕРСКА ПРАВА

У Заводу не постоје посебне просторије намењене за обављање верских обреда – црква. Свештено лице долази повремено да са њима разговара и да прими исповест.

Осуђена лица са којима је обављен интервју нису имала примедбе на остваривање верских права.

⁴² Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачка 30.1

⁴³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора („Сл. гласник РС“, бр. 72/2010. члан 2)

⁴⁴ Закон о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 - др. закон и 30/10), чл. 6.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА

2.5.1.1. Здравствена служба

Здравствену службу чине један стално запослени лекар опште медицине (радно време 7.30-15.30) и два медицинска техничара (радно време 7.30-19.30). Током ноћи у Заводу нема медицинског особља. Попуњеност по систематизацији је 100%. По уговору о делу је запослен и један психијатар, који завод посећује три пута месечно.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

Картони се уредно воде, тако да сваки осуђеник има здравствени картон и могућност увида. Од стране лекарске службе воде се књиге: повреда, стерилизација, лабораторијских прегледа и наркотика.

2.5.1.3. Праћење здравственог стања

Контрола и надзор над исхраном, хигијеном, санитарним уређајима, вентилацијом и грејањем се врши свакодневно од стране радника медицинске службе. Све налазе и коментаре лекар саопштава управнику усмено на колегијуму. Лекар са којим је обављен разговор напоменуо је да су уважене његове препоруке да се у исхрану је уведе супа и да се уграде сушачи за руке у тоалетима.

Лекар не препоручује прекид извршења казне, односно, не даје мишљење о томе јер им је то усмено сугерисано од стране Управе за извршење кривичних санкција. По речима лекара, у Управи постоји посебна комисија која се тиме бави. Током претходних 6 година, колико је он запослен у Заводу, ниједном осуђенику није прекинута казна.

2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите

Главна амбуланта се налази у затвореном делу установе, а у полуотвореном одељењу постоји још једна мања, помоћна. У затвореном делу здравствена служба користи две просторије, једну за прегледе, а другу за чување лекова и опреме. Обе су адекватно уређене, простране и уредне.

Амбуланта је релативно добро опремљена. Поседује радни сто за лекара, лежај за преглед, стерилизатор, ЕКГ апарат, боцу са кисеоником, сет за реанимацију, апарат за мерење нивоа шећера у крви, термометар, инхалатор, отоскоп, стетоскоп. Завод нема посебну просторију за издвајање оболелих. Ако се посумња да је неко болује од заразне болести испразни се једна просторија и то лице се у њу смешта.

2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије

Апотека је такође добро снабдевена лековима, али смо од лекара чули да велики проблем представља процес набавке лекова, због чега се често дешава да служба остане без потребних лекова. Просторија у којој се налази апотека се закључава. Лица лишена слободе могу држати лекове у својим касетама осим психофарматика.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

Прегледи се обављају тако да их не могу чути ни видети радници службе обезбеђења. У Окружном затвору Зајечар је 2011. године обављено 5151 лекарских прегледа.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Приликом доласка у Завод сва осуђена лица иду на обавезан лекарски преглед. Он се врши одмах по пријему, или уколико лице у Завод дође током викенда, првог наредног радног дана. Први лекарски преглед по пријему се састоји од узимања анамнезе и објективног прегледа (мерење телесне тежине, притиска, прегледа срца, плућа).

2.5.2.2. Редовни (периодични) прегледи

Систематски прегледи осуђеника се не врше. Објашњење за одсуство систематских прегледа је да сваки осуђеник буде прегледан бар једном у три месеца приликом обављања редовних послова те да нема потребе за систематским прегледима.

2.5.2.3. Прегледи по захтеву

Лекарски преглед се заказује усмено преко радника службе обезбеђења. Усмени захтеви се бележе у свеску за преглед. Затим се списак доставља лекару, а том приликом нема селекције и сви који се пријаве за преглед и буду прегледани. Што се тиче хитних стања, лекар је у приправности када није у установи, па се путем телефона консултује са службом обезбеђења када се јави потреба за медицинском интервенцијом или се позове хитна помоћ.

2.5.2.4. Прегледи у посебним случајевима

Лекар осуђенике којима је изречена дисциплинска мера упућивања у самицу обилази сваког дана. Лекарски преглед се обавезно врши након примене мера принуде. Приликом прегледа лекара, а након употребе средстава принуде или по жалби осуђеника, лекар не даје мишљење о томе да ли су утврђене повреде могле да настану на описан начин. Његово објашњење је да он није обучен да даје такве закључке и да је то посао хиргурга или ортопеда. Такође, приликом прегледа не прегледа се цело тело већ само повреде на које укаже осуђеник. Лекар наводи да даје мишљење о томе да ли се очекује погоршање здравственог стања осуђеног лица услед примене средстава принуде.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Зајечар лекар, након употребе средстава принуде или по жалби осуђеника, не наводи у извештају мишљење о томе да ли су утврђене повреде могле да настану на описан начин, нити мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

РАЗЛОЗИ

Извештај лекара о лекрском прегледу осуђеног према коме је примењена мера принуде садржи и
- *наводе лица према коме је примењена мера принуде о начину настанка повреда, као и*
- *мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда*⁴⁵.

⁴⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 130. став 4.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Зајечар лекар ће у навести у извештају након лекарског прегледа лица према којима је примењена мера принуде и

- наводе лица према коме је примењена мера принуде о начину настанка повреда,
- мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

2.5.3.1. Лечење и интервенције ван завода

Приступ цивилним здравственим установама је неометан и сарадња са њима добро функционише. Ипак дешава се да лица лишена слободе не добијају исти третман као и други грађани. На пример, некада цивилне здравствене установе одбијају да приме осуђенике на стационарано лечење. У том случају се лица лишена слободе упућују у Специјалну затворску болницу у Београду иако нема праве потребе за тим.

2.5.3.2. Стоматолошка заштита

Осуђеници плаћају стоматолошке услуге, изузев оних које су хитне. Иначе, услуге зубара се пружају у локалном здравственом центру. По наводима лекара здравствени центар не наплаћује већину стоматолошких услуга осуђеним лицима.

2.5.3.3. Лечење душевно оболелих лица

Лекар није могао да пружи тачан број лица са менталним потешкоћама. Према његовим речима сваки пут када би покушали да их упуте у Специјалну затворску болницу враћали би их назад у Завод. Психијатар их у периоду од 3 месеца прегледа неколико пута.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

У Окружном затвору Зајечар смештена су 2 лица оболела од хепатитиса Б и око 17 од хепатитиса „Ц“. Заражени се смештају у провизорну просторију с обзиром да не постоји стационар (просторија за издвајање оболелих). Уколико неко лице болује од заразне болести испразни се једна просторија и оболело лице се у њу смешта. Лекар је свестан да је ово провизорно решење проблема али за сада немају других могућности.

Тестирање на заразне болести се не спроводи осим по налогу инфектолога.

2.5.4.2. Болести зависности

У Заводу се налази око 70% некадашњих зависника. Не постоји посебно одељење за одвикавање. У 2011. години на психоактивне супстанце тестирано је 5 лица.

2.5.4.3. Штрајк глађу

Током 2011. године у Окружном затвору пријављено је 13 штрајкова глађу. У случају да неко лице објави штрајк глађу служба обезбеђења о томе обавештава лекара који спроводи свакодневне прегледе тог лица. Приликом таквих прегледа обавља се мерење тежине, крвног притиска и броја откуцаја срца. По потреби се проверава гликемија и урин. Лекар упознаје штрајкача глађу о ризицима са којима се суочава, нуди му инфузију. Ипак, сви штрајкови глађу који су се догодили у овој установи су трајали 1, 2 или највише 3 дана.

Нема посебног протокола у којима се бележе штрајкови глађу. Увидом у евиденције лекара утврђено је да се спроводе свакодневни прегледи лица која штрајкују глађу.

2.5.4.4. Смртни случајеви

Неколико дана пре мониторинг посете један осуђеник је извршио самоубиство вешањем. Он се налазио у полуотвореном одељењу Завода. Резултати обдукције у тренутку посете још нису били готови. Лекар наводи да медицинско особље јесте обучено да препозна ризике од суицида али да командири нису.

Увидом у здравствени картон осуђеника утврђено је да је имао око 10 прегледа и разговора са психијатром као и бројне прегледе затворског лекара.

2.5.6. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.6.1. Надзор над радом завода

Здравствена инспекција обављена последњи пут 2010. године.

ЗАМЕНИК ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Милош Јанковић